

Секин (slow) журналистиканинг вужудга келиши ва моҳияти

Фан ва техниканинг ўзаро боғлиқ, ягона, илгарилаб боровчи тараққиёти – ижтимоий тараққиёт асосига хизмат қилади. Дастлаб фан ривожини билан техника тараққиёти ўртасидаги яқинлашув XVI–XVII асрларда мануфактура ишлаб чиқариши билан боғлиқ ҳолда содир бўлди. Бунгача моддий ишлаб чиқариш эмпирик тажрибалар, хунармандлик асосида шаклланган.

Журналистиканинг ҳар хил турлари ҳар доим турли хил тезликларда ҳаракат қилган: яратиш, айланиш, истеъмолга сарфланган вақт кўринишида. Журналистиканинг кўпчилик учун нотаниш ва янгилик йўналиши «Секин журналистика», «Секин медиа» ўзи нима? Соҳада қандай янгиликлар бера олади? Секин журналистика (медиа) – сифатли ахборот контентини ишлаб чиқариш ва истеъмол қилишга қаратилган ҳаракатдир. Секин медиа ҳаракати секин овқат тушунчаси билан жуда кўп умумийликларга эга, бу эса ўз навбатида тез овқатланишнинг акси сифатида тушунилади. Ҳаракат оммавий ахборот воситаларининг жадаллашуви ва маълумотлар реал вақт режимида янгиланиб турувчи Твиттер (X) ёки Фасебоок каби ижтимоий тармоқларнинг ривожланиши шароитида шаклланган. «Секин озиқ-овқат» каби, «секин медиа» маҳсулотнинг тез истеъмолини (бу ҳолда, маълумотли) эмас, балки ингредиентларни ўйлаб танлаш ва эҳтиёткорлик билан тайёрлашни назарда тутмайди.

Секин медиа (журналистика) ташаббуси дастлаб 2010 йилда Америкада, кейинроқ эса Европада пайдо бўлган. Худди шу йили Германияда 14 тамойилни ўз ичига олган «Slow Media Manifesti» нашр этилди. Рус тилида «Slow Media Manifesti» «Шахсий мухбир» газетасида чоп этилди. Ушбу нашрда тақдим этилган «Slow Media Manifesti» Германиядан уч тадқиқотчи – Бенедикт Кўхлер, Сабриа Давид ва Ёрг Блумтритт томонидан ёзилган. Ҳужжат илк бор худди шу номдаги блогда (Slow Медиа) 2010 йилнинг январ ойида эълон қилинган ва Ғарб ОАВда кенг муҳокама қилинган. Манифест муаллифлари ахборот фастфудлари билан аниқлайдиган «тезкор» ва асосан пассив медиа истеъмолидан фарқли ўлароқ, «секин», яъни мазмунли, шошилмасдан ва ўйланган медиа истеъмоли тушунчасини таклиф қиладилар.

Секин журналистиканинг илдизларини XX аср охирида кузатиш мумкин. Тез овқатланиш маданиятига қарши реакция сифатида секин овқатланиш билан бошланган бу ҳаракат аста-секин ҳаётнинг турли жабҳаларига, жумладан, секин яшаш, секин саёҳат ва охир-оқибат секин оммавий ахборот воситаларига тарқалди. Журналистика соҳасида бу чуқур тадқиқот, контекстуал таҳлил ва ҳикоя бойлигига содиқликни аниқлатади.

Секин журналистика ўқувчиларга янгиликлар ҳақида чуқурроқ тушунча беришни мақсад қилиб қўяди, шунчаки «нима»га эмас, «нима учун» ва «қандай» каби саволларга эътибор қаратади. У воқеаларнинг асосий сабабларини ва кенгроқ оқибатларини очиб беришга интилади, тез суръатлардаги янгиликлар репортажида кўпинча етишмаётган янада нозик ва кенг қамровли истиқболни таклиф қилади.

Секин журналистиканинг моҳияти унинг миқдорга эмас, сифатга бағишланишидир. Аниқлик, контекст ва ҳикоя қилишни биринчи ўринга қўйиб, у оммавий ахборот воситаларига бўлган ишончни тиклашга, кўпроқ хабардор ва фаол фуқароларни ривожлантиришга интилади. Нотўғри маълумотлар тез тарқалиши мумкин бўлган ва ҳақиқат кўпинча шов-шув билан яширинадиган асрда секин журналистика ҳаётини антидотни, яъни ушбу зарар келтирувчи нарсаларга қарши дори бўлмиш секин журналистикани таклиф қилади. У ўқувчиларни янгиликларни секинлаштиришга, мулоҳаза юритишга ва янгиликлар билан чуқурроқ шуғулланишга таклиф қилади, бу эса оммавий ахборот воситаларини истеъмол қилишга янада ўйланган ва оқилона ёндошишга ёрдам беради.

Секин журналистика: янги жанрми ёки анъанавий журналистикага қайтишми?

Тезлик журналистикада муҳим мезондир. Буни воқеа содир бўлган жойга ёки иш материалларини ўрганишга биринчи бўлиб етиб бориш учун журналистлар ўртасидаги пойгага ўхшатиш мумкин. Касб табиатидаги бу пойга интернет технологияларининг ривожланиши билан янги тус олди. Тезликка берилган аҳамият чуқур изланишлар, тасдиқланган маълумотлар ва ишончли манбаларга соя солди. Бунга параллел равишда, маълумотлар ишлаб чиқаришга ўтиш билан номутаносиб равишда ўсди. Рақамли нашр этилган маълумотлар миқдори ҳар тўрт йилда икки баравар кўпаяди. Франсуз журналисти ва «инфобесите» соҳасида ишлайдиган академик Каролин Сауважол-Риалланднинг сўзларига кўра, сўнгги 30 йил ичида 5000 йиллик тарихга қараганда кўпроқ маълумот ишлаб чиқарилган.

Рақамли асрда, 24/7 трансляция ва тезкор янгиликлар мақбул деб ҳисобланган янгиликларни тайёрлаш учун вақтни дақиқалар билан ўлчаш мумкин. Ўзгаришларни биринчи бўлиб юзаки нашр қилиш пойгаси давом этаётган рақамли янгиликлар каналларида «Тафсилотлар келди» жумласи билан бир неча қаторни янгиликлар сифатида киритиш одатий ҳолдир.

Секин журналистиканинг тарбиявий аҳамиятини паст баҳолаб бўлмайди. Батафсил таҳлиллар ва кенг қамровли контекстни тақдим этиш орқали секин журналистика кузатувчиларга муҳим масалаларни чуқурроқ тушунишга ёрдам беради, медиа саводхонлиги ва танқидий фикрлашни

ривожлантиради. Ушбу таълим жиҳати кўпроқ хабардор ва ўйлайдиган, янгиликлар билан мулоҳаза юрита оладиган фуқароларни тарбиялашда жуда муҳимдир.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, секин журналистиканинг пайдо бўлиши ва моҳияти янгиликлар репортажига янада пухта ва ўйланган ёндашув зарурлигини таъкидлайди. Чуқурлик, аниқлик, контекст ва ҳикоя бойлигини биринчи ўринга қўйиб, секин журналистика замонавий оммавий ахборот воситаларининг камчиликларини бартараф этади, ишончни тиклайди ва томошабинлар ўртасида чуқурроқ тушунишни кучайтиради. Рақамли асрнинг мураккабликларини йўлга қўйганимизда, секин журналистика тамойиллари сифатли журналистика ва хабардор жамоатчиликни илгари суришда муҳим аҳамиятга эга бўлиб қолади.

Муҳаммадали Мамадалиев,

Халқаро Нордик университети магистранти